

DAHAVSKI POROČEVALEC

Štev. 20

Dachau, v četrtek, dne 24. maja 1945

Broj 20

S SLOŽNIM DELOM - ZA VELIKO IN MOČNO JUGOSLAVIJO

* Podobenosti iz govora maršala Tita na trgu Stjepana Radića v Zagrebu

ZAGREB, 23. maja - Maršal Tito je v svojem velikem govoru v Zagrebu na trgu Stjepana Radića najprej poudaril kvarnost Paveličevega delovanja proti Jugoslaviji in pogubnost njegovega režima za časa nemško okupacije za hrvatski narod, ki nikdar ni imel prevelikih simpatij za ustavstvo.

Za plemenito tekmo narodov v Jugoslaviji

To je dokazal najbolje s tem, da se je takoj priključil v velikih množicah osvobodilnemu gibanju in doprinesel skupno z ostalimi jugoslovanskimi narodi velike žrtve za novo Jugoslavijo. Samo sloga in bratsko razumevanje vseh enakopravnih narodov sta rodila tako velike in lepe uspehe. Zato je potrebno, da vlada tudi v bodoče med jugoslovanskimi narodi, ko jih čakajo tako velike in težke naloge, vzajemnost in enako razumevanje vseh nalog. Danos je v federativni demokratični Jugoslaviji vsak narod na svojem ozemlju v položaju, da se kulturno, gospodarsko in tudi v drugih pogledih svobodno razvija, ker njegovega razvoja ne bo mogel nikdo ovirati. Stremljenje vseh narodov naj bo, da bodo vsak v svoji deželi skušali doseči čim več; s tem bodo najbolje podprli skupno stvar - prehod Jugoslavije k splošnemu napredku ob složnem in zajemnem tekmovalstvu njenih narodov.

Tržasko vprašanje

Glede na tržiško in primorsko vprašanje je maršal Tito poudaril, da se je od sklonitve raznih pogodb med zavezniki in podleglo Italijo marsikaj spremenilo. Naša vojska je osvobodila to ozemlje in tamkajšnje prebivalstvo je tvorilo v bojnih oddelkih prispevalo k lastni osvoboditvi, ker si je želelo proč od Italije. Na noben način ne smejo te pokrajine niti do mirovne konference več priti pod italijansko upravo; ta naša zahteva se ne prejudicira nikakor odločitve mirovne konference. Zaradi tega sva se tudi dogovorila z maršalom Alexandrom o zasedbi predmetnih pokrajin po zavezniških četah. Prepričan sem, da se bo zadeva zadovoljivo uredila.

Prijateljska pogodba s Sovjetsko zvezo

MI potrebujemo močno Jugoslavijo; računamo, ki jih imamo še iz preteklega časa do sosedov, zahtevajo to od nas. Zato smo sklonili prijateljsko in zavezniško pogodbo s Sovjetsko zvezo in s tem utrdili usodo jugoslovanskih narodov in upamo tudi sicer na vzajemno pomoč zaveznikov. Naša država hoče živeti sploh z vsemi, ki nimajo nasproti nam agresivnih namenov, v prijateljstvu in prav tako tudi z Italijani, ko uredimo vprašanja medsebojnih odnosov. - Naloge, ki nas čakajo v bodoče, so velike. Vojska še ne bo mogla domov, zato je dolžnost vseh onih, ki so doma, da primorajo brez oklevanja in praznovanja za delo.

Delavstvo, razumnštvo in kmečko ljudstvo

Pomisli morajo vsi, da Jugoslavija ni več ona prejšnja, temveč se opira na delavstvo in pametno, delavoljno razumnštvo kot na svoja dva elementarna stebra in hoče skupno s

kmečkim ljudstvom skrbeti za dušno in telesno pravilno vzgojo vseh slojev. Delavstvo naj se nikdar več ne boji, da bo v svojih pravicah krajšano; nihče in zlasti delavstvo ne sme biti bitni trenutka več zanemarjano. Kakor morajo vsi državljanji delati za povzdigo države, imajo tudi vsi enake pravice do kulturnih dobrin in se jim ni treba več bati pomanjkanja. - Zato moramo sedaj brez pregovarjanja skupno vsi na določiti. Zgled padlih junakov in vseh borcev za osvobodjenje nam mora biti svetel primer naše obveznosti njihovemu spominu in dokaz naše ljubezni do domovine. Maršal Tito je še enkrat naglasil, da so naloge velike.

Po razdejanju vojne - na delo!

Treba je privedi v red ves razoran transportni sistem v državi, da se bo zopet omogočilo razvažanje hrane in drugih dobrin. Razdrti mostovi, porušene železnice in ceste in mnogo drugih nalog čaka neizprosno na delovne oddelke, da jih nujno popravijo. To je vazno, je zaključil maršal svoj programatični govor, rekoc: Mi hočemo v najkrajšem času ustvariti s složnim delom veliko in močno Jugoslavijo.

TITOV GOVOR - PROGRAM ZA OBNOVO JUGOSLAVIJE

LONDON, 23. maja - "Reuter" poroča v velikem govoru maršala Tita v Zagrebu in ga označuje kot program za obnovo Jugoslavije po smotrnem načrtu. Ob enem opozarja še posebej Titova izvajanja o tržiškem vprašanju. Vazno je, da se vpoštevajo želje tamkajšnjega prebivalstva, ki si želi v veliki večini, da ostane v Jugoslaviji kot posebna avtonomna jedinica.

BEOGRAD, 23. maja - Tukajšnji "Glas" priobčuje zanimiv članek o sugestivnem vplivu maršala Tita na ljudske množice v Jugoslaviji. Vsi narodi so videli v njem že ob pričetku osvobodilnih bojev svoj simbol svobode in že beseda Tito kot taka je napravila čudeže. Četudi je naš narod dovolj kritičen, vendar ima v maršala Tita neomejeno zaupanje. Potrebno pa je, da ga ohrani tudi v bodoče, ko bo treba graditi pod njegovim vodstvom novo, Titovo Jugoslavijo. - "Glas" ima tudi lep članek "Proti šovinizmu", ki v njem člankar razpravlja, da je bil skrajni čas, da se je z medsebojnim šovinizmom med jugoslovanskimi narodi pomedlo, ker je samo oviral mirno in vzajemno sožitje in napredek posameznih narodov in države kot celote.

PROTI BONOMIJEVI VLADI

RIM, 23. maja - Nastop severnoitalijanske osvobodilne fronte proti vladi Bonomija postaja vedno ostrojši; neprestano se množijo izjave, da se naj sedanja italijanska vlada zamenja s tako, ki bo resnično v skladu z misljenjem vsoga naroda in ki bo čim prej izvedla volitve v konstituanto. Naloga slednje bo ne le, da odloči obliko vladavine, temveč da nujno izvede agrarno reformo v Srednji in Južni Italiji.

OSTAVKA VLADE WINSTONA CHURCHILLA

LONDON, 23. maja - Danas u podno, premijer Churchill bio je primljen kod Kralja. Tom prilikom Churchill je predao ostavku na svoj položaj premijera. Time je cela vlada koalicije prestala da postoji. Churchill će obrazovati novu privremenu vladu. Za tri nedelje ići će se verovatno na izbore.

ZA NACIONALIZACIJU ANGLEŠKE INDUSTRIJE

LONDON, 23. maja - Na kongresu Labour Party je povzel besedo angleški notranji minister Morrison in se v stvarnih izvajanjih zavzel za popolno nacionalizacijo angleške industrije in finančnih ustanov, da se v bodoče onemogočijo razni antisocialni in totalitarni monopoli. To stremljenje nikakor ne bo uvedlo birokratizma v industrijo, je rekel med drugim, pač pa bomo morali ravno nasprotno, stremeti za to, da bi državni aparat vsestransko podprl nacionalizirano industrijo. Dalje je Morrison podčrtal, da ima Labour Party tudi velik načrt za razvoj čim večje gradbene delavnosti, da se bo vendarle posrečilo, poskrbeti vsaki rodovini človeku primerno stanovanje.

POTREBA SRAČNJE TRIJU VELIKIH SILA

LONDON, 23. maja - U svom današnjem uvodniku "Times" ističe potrebo što intimnije saradnje triju velikih sila. Velika Britanija isto je toliko evropska, koliko svetska sila. Savez sa Rusijom ima kapitalan značaj. Treba se svim silama truditi da taj savez ostane na snazi i u dejstvu. Radi njegovog efikasnijeg funkcionisanja u protstojecim mesecima, kao i radi sporazumnog rešenja aktualnih evropskih i svetskih problema, više nego poželjno da se što pre održi sastanak prvaka triju velikih sila. Pri pripremanju, a i za vreme rada na samom sastanku treba imati u vidu, da su za Veliku Britaniju najtešnji odnosi sa Sjedinjenim Državama neophodno potrebni, ali isto tako da njeni odnosi sa Rusijom moraju biti i prisni, i poverljivi.

ZA OBČINSKE VOLITVE V TRSTU

TRST, 23. maja - "Il nostro avvenire" prinaša v uvodniku pregled dosedanje tržaške zgodovine in zlasti podčrtuje razne "avtonemije" pod Habsburžani. Sedaj, ko bo Trst v demokratski federativni Jugoslaviji zavzemal položaj, ki mu po njegovem pomenu pritiče, bo v resnici samosvoj in bo iznova prišel do prvotnega. Na koncu se člankar toplo zavzema, da bi se izvedle občinske volitve, da se tudi uradno pokaže, kako misli večina tržaškega prebivalstva v tem pogledu.

LONDON, 23. maja - Iz Trsta stižu povoljnije vesti. U savezničkim morodavnim krugovima zapažaju se vidni znaci optimizma, u pogledu rešenja trščanskega pitanja. Da bi lično izpitao situaciju, u grad je doputovao juče komandant savezničkih trupa Mac Clark, u pratnji komandanta VIII armije, generala Mac Rearya. Saveznički ambasadori u Italiji vodili su juče razgovore u Casenti. Prema jednom saopštenju savezničke vrhovne komande, savezničke trupe zauzele su nove položaje. One sada posedaju liniju, koja ide od Trsta prema severu do jedne tačke, koja leži 8 kilometara istočno od Gorice i zauzele su mesta Montespino i Trnovo. Medjutim, Jugoslovani su znatno pojačali svoje patrolu u Trstu. U nekim kvartovima, te patrolu sačinjavaju po 20 ljudi. Osim toga, pored lakih tenkova američke izrade, kojima su se dosad služili, jugoslovenske trupe dovezle su juče i 28 tenkova srednje težine i ruske izrade.

TRST, 23. maja - Angleške in američke čete so zasedle nekatere kraje, ki ležijo ob železniški progi Trst - Tržič - Gorica -

Videm - Trbiž, kjer ni jugoslovanskih čet. Zasedba je minimalna in ima namen, zagotoviti promet.

TRST, 23. maja - S nočmi ob 9.30 je tržaški radio razglasil, da so delegacije za repatriacijo jugoslovanskih vojnih ujetnikov in političnih pripornikov že na poti v Nemčijo.

BEOGRAD, 23. maja - Včeraj zvečer ob 21.00 je tukajšnja radijska postaja priredila večer primorske slovenske pesmi in poezije. Sodelovali so med ostalimi operna pevka Magda Škerljova in pesnik dr. Igo Gruden.

POMANJKANJE DELOVNIH SIL

LJUBLJANA, 23. maja - Pomanjkanje delovnih moči je nad vse veliko. Dnevno pozivajo razna oblastva in korporacije prostovoljce. Včeraj je n. pr. Rdeči križ pozival na pomoč do 40 prostovoljcev, da pomagajo zložiti v skladišča 13 avtomobilov civilne obleke.

LJUBLJANA, 23. maja - Ministrstvo za gozdove in rudnike je izdalo poziv na prebivalstvo, zlasti na posestnike gozdov in žag, da obstoji velika potreba po železniških pragih, drogovih za trzojavne in telefonske vode, jamskem lesu za rudnike, lesnem oglju in drugih lesnih proizvodih. Zato je potrebno, da se javijo zopet vsi dilačci lesne industrije, žagarji, gozdni delavci itd. na delo. Ministrstvo bo prevzelo razdeljevanje proizvodnje.

ZALEC, 23. maja - Nemški okupatorji so skoraj vse hmeljsko nasade v Savinjski dolini odstranili oziroma uničili. Zategadelj je pričakovati letos le manjše proizvodnje; pač pa so sklenili hmeljarji, da bodo za drugo leto obdelali toliko polja s hmeljem, da bo popolnoma pokrita potreba vse Slovenije in Jugoslavije.

USKODA JUGOSLOV. NOV V MAUTHAUSNU

LJUBLJANA, 23. maja - V Mauthausnu, ki je bil šele 5. maja osvobojen, je bilo skupno okoli 1200 Jugoslovancev, med njimi 180 žensk. Slovencev so našli 450. V zadnjih dneh pred zasedbo taborišča po III. ameriški armadi so Nemci v plinski celici zastrupili nad 2000 oseb, med njimi 37 Slovencev.

MOSKVA, 23. maja - "Tas" poroča o neznosnih razmerah v nekem ženskem taborišču na Slovaškem, ki so ga osvobodile sovjetske čete. Pri tem so zajele tudi poveljnika taborišča Ottona Wolfa. Poslednje vesti:

DRUGA NOTA MARŠALA TITA

TRST, 23. maja - Diplomatski razgovori o Trstu povoljno se razvijaju. U noti se predlaže da se u spornim krajevima zavede saveznička bojna uprava. U njoj bi učestvovali i kontingenti jugoslovenske vojske, koji bi se nalazili pod komandom maršala Alexandra. Osim toga, vojne vlasti ne bi dejstvovale neposredno, nego posredstvom postojećih civilnih vlasti.

PRAG, 23. maja - Danas je u Pragu objavljena vladina uredba, kojom se u buduće zabranjuje upotreba izraza "Sudeti" i svih sličnih izraza upotrebljivanih za vreme okupacije. Stare reči zamenjuje izraz "Granični krajevi" i drugi njemu slični izrazi.

LONDON, 23. maja - Datum izbora nije službeno odredjen. Ali se smatra da će se održati 5. jula. Kao mogući datum izlaska na birališta pominje se i 11. juli.

ZARADI TEHNIČNIH ZADRŽKOV

prinašamo danas samo skromen izveštaj iz govora maršala Tita u Zagrebu. Po mogućnosti bomo jutri poročili dopolnili.

Uredništvo.

RAZVOJ V ANGLIJI

Napetost, ki je nekaj časa vladala nad problemom naše razvojitve nasproti obema zapadnima sosedama je iznenada odmaknila. Pozornost vsega sveta je v tem trenutku naperjena na razvoj položaja v Angliji, ki je s sklepom kongresa delavske stranke, da odpre koalicijsko konservativcem, doživel novo pomembno zarezo.

Velika vojna, ki je v Evropi pravkar za nami, je bila tudi vojna izrazito ideološkega značaja - vojna med fašizmom ter takozvanimi zapadnimi demokracijami s Sovjetsko zvezo.

Ko so se evropski narodi uprli nemškemu pohodu, je bila v njih živa zavest, da s svojim odporom branijo temeljne pravice človeka in naroda do obstanka. Prepričani so bili, da bi nemški in italijanski imperializem, ki sta v nacizmu in fašizmu našla samo svojo najdoslednejšo, najbolj udarno obliko, v primeru zmage uničila zadnje sled narodne suverenosti v Evropi, socialno pa bi človeka nemške, odnosno italijanske narodnosti ponižali na stopnjo, o kakršni še ni sanjalo niti snovalcem najhujših srednjeveških tiranij. Tisoči in tisoči nasilno pobitih, desetletja umirajočih od zapuščeniosti in gladi - vsakdanja slika, ki so jo zmagovite zavezniške vojske našle v slehernem koncentracijskem taborišču, je pač najzgovornejši dokaz, kako so si fašistični mogotci zamišljali ureditev družbe in kako so po svojo pojmovali nedotakljivost človeka in njegovih pravic.

Se nazornejši so postali idejni in moralni obrisi te giantske borbe po vstopu Sovjetske zveze v krvavo arono. Za vsakogar, ki je objektivno motril razvoj dogodkov, je bilo od nekdaj jasno, da je konflikt med nosilci fašizma v Evropi in državo, ki je na šestini zemeljske oble uvedla socialistično družbo, nezbežan. Preproščeno tega dejstva niti pakt med Hitlerjevim rajhom in Sovjetsko zvezo pred pričetkom vojne ni mogel zamisliti; sklenitev tega pakta je bilo samo novo potrdilo, da vodi sovjetsko vlado v zasledovanju zunanje politike samo globoko poznavanje dejstev in pravilno ocenjevanje moči, da pa se je Nemčija v svojem notranjem naporu znašla pred gmoto zavozlanih vprašanj ter nervozno išče izhoda za silo. Fašizem je nastal kot nabrušeno orožje v rokah privilegiranih razredov za obrambo podedovanih predpravil nasproti prebujajočim se množicam. Sovjetska zveza pa je v svojem področju uničila te privilegije in stoji kot močena zascitnica delavskih in kmečkih množic pred obličjem vsega sveta. Spopad je bil nujen, toda s sklenitvijo pakta je Sovjetska zveza dosegla, da se je nemški napad na Moskvo preusmeril na daljšo pot. Nacizem je smatral za svojo prvo nalogo, obračunati z močnimi, nevarnimi konkurenti na zapadu, nato pa je hotel kreniti na vzhod.

S tem so se zapadne demokracije in Sovjetska zveza znašli na fronti, ki jih je povezala v usodno skupnost. Demokracija in socializem sta samo dva zaporedna člana v nujnem razvoju, ki ga je fašizem za vsako ceno hotel zaustaviti. Če danes iskreno hočemo, da se krvava, brutalna žačigra, ki smo jo pravkar preživeli, nikdar več ne ponovi, moramo vztrajati na iskrenem, poglobljenem sodelovanju obeh naprednih političnih stremilnic. Na iskrenem in popolnem sodelovanju, pravimo. Če tega spoznanja nas ni privedla sele ta vojna, potreba po sodelovanju je bila od nekdaj močna pri nas in v širšem svetu. V letih velike gospodarske krize po prvi svetovni vojni smo imeli priliko, v Ameriki opazovati zanimiv proces. Brezposelnost in glad sta zrevolucionirala delavske množice, toda zanimanje za socialna vprašanja in zgoda potreba po njih rešitvi sta presla ožji razredni okvir in zajela široke množice izobraženstva, pa tudi izrazitih pripadnih-

kov posedujočih plasti. Primer Sovjetske zveze je nudil temu gibanju plodovito vzpodbudo.

Podoben pojav, samo z majhno zamudo, je nudila Anglija, kjer je v nemi za reševanje družabnih vprašanj po vzgledu, ali vsaj po izkušnjah Sovjetske zveze prav v teku te vojne dosegla svoj vršek. V tem smislu nam je v dobrem spominu znani "Beveridgev načrt", ki je svoj čas vzbudil v angleški javnosti takšno prahu, a je nazadnje brez stvarnega odmeva odšel v pozabo. Izkušnja je pokazala, da globokih družabnih reform ni mogoče izvajati v salonih in za zelo no mlzo, temveč je treba odločevanje prepustiti zainteresiranim množicam samim. Beveridgev poizkus je propadel, potreba po odrošitvi iz spon stare družbe in z njo potreba, po čim tesnejšem sodelovanju s Sovjetsko zvezo pa se je okrepila.

Proces, ki smo ga pričeli, je nezadržljiv. Razvoj gre za tem, da zmerom nove, zmerom širše ljudske plasti osvobajajo izpod jarma v svobodo, iz teme v luč. Nujnost tega razvoja volja v enak meri za posrednika v družbi, kakor za cele narode. S fašizmom smo se šli bit, da ohranimo dostojanstvo našega človeka in nedotakljivost naše zemlje. Premagali smo ga in zdaj v celoti terjamo svoj račun. Svoboda spada med one vrednote, ki se ne daje ne deliti ne omejevat: svoboda je, ali pa je ni. Zato si je ne moremo zamisljati, če naj bi samo kosček naše zemlje še dalje pripadel tujcu, in si cer tujcu, ki se je v tej vojni na strani fašizma boril proti nam. Incident - naj nam bo dovoljeno, da ta splošna razmišljanja zaključimo s citiranjem konkretnega primera - Incident, v katerega se je pred dnevi z izjavo maršala Aleksandra Izmailičila razprava o Trstu, je v tej zvezi zgorel primer starega načina reševanja političnih vprašanj. Razvoj v Angliji sami je danes zavzel smer, ki nam daje upanje, da reakcionarne sile, ki so na tistem še zmerom na delu, ne bodo mogle izigrati naših žrtv in krvi, preliti za svobodo.

L.M.

MOSKVA, 23. maja - Zvezna je prišla do polnopravne zločine iz slozije v njihovih tradicionalnih uniformah, da se zohvalijo sovjetski vladi, zlasti maršalu Stalinu za osvoboditev. Na postaji so pričakovali posebni vlak zastopnik sovjetske osrednje vlade, poljski poslanik v Moskvi in zastopstvo Rdeče armade.

PARIZ, 23. maja - Stavkovno gibanje se po Franciji še vedno širi po prizadevanju Generalne Federacije Delavstva. Da je položaj resen, se vidi iz dejstva, da je general de Gaulle sklical sejo vlade, da uredi to izredno važno vprašanje, ker delavci pri sedanjih mezdah stvarno ne morejo ne živeti ne umreti.

PRAGA, 23. maja - Minister za industrijo, Lausman je izjavil, da bodo vsi nemški industrijski obrati, rudniki in sploh vsa podjetja, ki so lastnina Nemcev ali Madžarov oziroma onih, ki so podpirali nemški okupatorski režim zaplenjena in pridejo v državno upravo. V bodoče pridejo v posest pri gospodarski obnovi državo edino pripadniki českega in slovaškega naroda.

LONDON, 23. maja - Iz krogov tukajšnje izseljeniške poljske vlade se trdi, da ima v rokah besedilo posabila za 16 poljskih demokratičnih predstavnikov na posvetovanja v Moskvi, kjer so bili potem priprti. Povabilo jim je baje izročil polk. Ivanov.

Trst je imel leta 1913 230.000 prebivalcev; danes jih ima okoli 260.000. To pomeni, da znaša prirastek v razdobju 1914 - 1945 povprečno samo 1000 oseb letno. Fašistična trditve o blagostanju v Trstu je bila torej le kulisa za zakritje njegovega gospodarskega ginevanja. O tem govorijo podatki o prometu v tržaški luki neizprosno sodbo. Tržaško prebivalstvo se zaradi težkih razmer ni moglo zadovoljivo preživljati in zaradi tega se število ni bistveno dvignilo.

Trst je imel največji dotok delovnih sil iz slovenskega zaledja; pritok je bil znaten, dokler se je nudil dober zaslužek v obratih in pristanišču; tvoril je izhodišče procvitu trgovine in obrti. Čim je začel pesati promet v luki, se je tudi pritok delovnih sil ustavil; ne le iz slovenskega zaledja, temveč tudi iz starih italijanskih pokrajin.

Promet je znašal v tržaški luki leta 1913. nad 7/2 milijonov ton; v razdobju 1918 - 1945 se je skril na manj kakor 2/2 milijona ton. Ako vzamemo kot podlago, da šteje sleherni rodbina povprečno po 4 osebe, dobimo, da je v letu 1913. bilo nekako 57.000 oseb zaposlenih v mestu in pristanišču. Če jim je bila za časa živahnega prometa dana možnost razmeroma ugodnega preživljanja, je prebivalstvo moralo v deti upadka do pričetka pravkar končane vojne dokaj skromno živeti; med njo pa še težje, ko je v Trstu sploh vsak omenba vreden promet ponehal. Danes, ko je Trst zopet pridobil na naravnem zaledju, obstoji pričakovanje, da se bo njegov promet povečal; gotovo bo dosegel 4/2 - 5 milijonov ton na leto. V tem primeru mora slediti zopetni dvig zaslužka. Doslej odpade približno slaba četrtina vseh zaposlenih na razne državne, mestne, železniške in druge suhozemske transportne službe, prosveto, finančno, sodno in podobne skupine. Ti javni nameščenci morajo biti v vsakem primeru na svojih mestih, ne glede na dviganje oziroma padanje tržaškega pristaniškega prometa; tudi v primeru porasta prometa se njih število ne bo v izredni meri povečalo. - Drugačna je slika zaposlitve in zaslužka pristaniškega, industrijskega, trgovskega in obrtnega nameščenstva. Tej množici, ki predstavlja nad 77% tržaškega prebivalstva, to morala avtonomna uprava posvetiti tolikšno pozornost, da bo primerno zagotovljen njen zaslužek in obstoj. Računati se sme, da je pristanišče dajalo zaslužek 7 - 10 tisočev težakov, strojnikov, skladiščnikov, uradnikov itd. Neposredno z usodo pristanišča je povezana usoda Lloydovega arzenala in velikega Tehničnega zavoda Sv. Marko, ki sta zaposlovala v ugodnem času do 3500 oseb. Dalje spada k tej skupini vse osebje, zaposleno na parnikih obrežne, srednje in dolge plovbe ter luškega nadzorstva. Računati moramo ob ugodnih okoliščinah zopet z množico do 10 tisoč mornarjev, težakov, strojnikov, kurjačev in poveljniškega osebja. Skupno torej 25.000 oseb. V posredni zvezi s prometnim stanjem Trsta so še cestni promet, mala obrt in oskrbovalna trgovina, razne panoge prehranjevalnih obratov in industrije ter pretežni odstotek prostih poklicev. - Končno preostaja še tržaška težka industrija: plavži KIO v Skedrju, lusičnica riža, rafinerija nafte in industrija olja, destilirane naprave v Zavrčah, lesna industrija na lesnem pretovaršču itd. V vseh teh podjetjih je zaposlenih na tisoče delavcev in nadzornih organov. Skupno se lahko ceni množica delovnega ljudstva, ki je odvisna od geopolitičnega položaja in trgovinskih zvez tržaškega matičnega zaledja, t.j. države, ki ji Trst pripada - do 45.000 zaposlenih ali z njihovi rodbinami do 180.000 oseb.

Kaj bo prinesla bodočnost? Po odločitvi tržaškega prebivalstva naj pripade Trst kot avtonomna dežela demokraciji federativni Jugoslaviji, državi z nekako 300 tisoč km² in okoli 18 milijoni prebivalstva, ki skoraj vsa tvori zaledje svojega pristanišča. Naloga tržaškega mestnega zastopništva in gospodarske politike matične države bo, da prevzame odgovornost za čim večji dvig tržaškega pristaniškega prometa z dobro notranjo organizacijo zvez zaledja z luko in pritegnitvijo čim večjega inozemskega zaledja. Ob pravilni zasnovi temeljnih načel o poslovanju v vseh pristanišču, svobodnem in mestnem, bo odvisno blagostanje, napredok in procvit mesta in prebivalstva - pa tudi sirše in ožje njegove okolice in matične države.

Pravilna rešitev posostnega stanja v industriji, trgovini, bankarstvu in drugih gospodarskih panogah s krepkim udejstvovanjem odgovornih činiteljev prinesla pravilno ureaditev življenjskega vprašanja tržaškega prebivalstva v pozitivnem smislu. Bodočnost in blagostanje bosta potem zagotovljena vsem, ki hočejo delati. V.Švajgar

ZANIMIVO PREDAVANJE O KOROSKI

je prenašal včeraj beograjski radio. Predavatelj je podal zgodovinsko sliko zibelke slovenskega naroda, navedel zgodovinske priče naših pravic do koroške zemlje: Gospo Sveto, ušlečenje koroških vojvod i. dr. Podal je nekatere zanimive statistične podatke o številu Slovencev na Koroškem. Po ljudskem štetju leta 1880. je bilo na Koroškem uradno naštetih 75.000 Slovencev. Ker so v poznejših ljudskih štetjih Nenci številke glede na naš narod potvarjali, smo izvršili sami neoficielno štetje, ki je pokazalo, da je bilo leta 1910. še 98.000 Slovencev na Koroškem. Nasilna germanizacija je seveda izpodrivala naše udejstvovanje na Koroškem, vendar smemo trditi, da je bila Koroška še pred dobrimi 60 leti kulturno središče Slovenije. (Slovenski Glasnik, Zora, zlasti pa Družba sv. Ilije, ki je imela 90.000 naročnikov). Po zlomu Avstro-Ogrske so naši prostovoljci zasedli slovenski del Koroške, ki so ga pa morali izprazniti zaradi italijanskih spletk. Predavatelj je tudi povedal, kateri je bil glavni vzrok, da smo pri plebiscitu v zoni A leta 1920 Slovenci propadli (41% za Jugoslavijo, 59% za Avstrijo). Jugoslavija je bila monarhija in je predstavljal tedaj nazadnjaško, konservativno usmerjeno družbo, medtem ko je bila Avstrija republika z moderno ustavo in je bilo delavstvo, soudeleženo na oblasti. Nemške naprednejše stranke, zlasti socialisti, so obljubljali boljše gospodarske politike in večje blagostanje, kakor bi ga mogla nuditi konservativna Jugoslavija. Tova Jugoslavija ne priznava nasilne in na umeten način izvršene germanizacije slovenskega dela Koroške. Znano je, da je Hitler nameraval vse slovensko prebivalstvo Koroške preseliti v Ukrajino, toda rusko zmago leta 1943 so to preprečile. Za podlago tega zahtevamo za Slovenijo in za Beljak, Celovec, Gospo Sveto, Osojsko jezero, Svinsko planino in Labud. Imamo pa nobenih kompaktno nemško naseljenih pokrajin. Poudariti je treba, da je bila Koroška odlikovana velikim Tretjim Rajha, ki je dala partizane in njim so bile partizanske borbe.

ZA VOJNO PROTI JAPONSKI se bo porabil tudi velik del vojnega plera, pridobljenega ob kapitulaciji Nemčije. Za zdaj je na razpolago okoli 3 milijone najrazličnejšega vojnega materiala, med njim okoli 750.000 ton streliva vseh vrst.

ŽENE IZ OSWIECZYMA

Vse večje Transporte pripornikov so uravili in znan-
gih komand v naše taborišče zvečer ali ponoči, da bi ostali pre-
bivalstvu čim bolj prikriti. Saj ni bilo v teh nešteti transport-
tih niti enega pripornika, ki bi še mogel čvrsto stati na nogah.
Vsi izstradani in od prenapornega dela izmozgani do kosti, so u-
šivi, napol bosí in zamrzani, že po nekaj korakih osemogli poleg-
li. Med njimi je bila vselej polovica obolelih za drisko in pe-
gavcem. Pogled na trume teh do kraja iztrpinčenih tovarišev je
bil grozoten, še poraznejša pa je bila slika v taboriščni kopal-
nici, kjer so pri običajni mučni desinfekcijski proceduri cepali
kot muhe. Umirali so naslonjeni na zid, leže in sede po klopek in
po tleh, na stranišču, v kadi in pod prho. Povsod mrličji - mrličji.

Slika vseh teh nešteti strahotnih umiranj je vnovič oži-
vela in me navdala z nepopisno grozo, ko sem proti koncu aprila
zvedela, da moram hiteti k sprejemu novega transporta. Noč je bila
hladna, vse taborišče se je kopalo v mesečini, tišina sta prekin-
jala lajež policijskih psov in votlo grmanje topov. Postanem:
Kaj pa je to? Pred kopalnico sem znenada zagledal v gruči žen-
ske silhuete. Prvi ženski transport v Dachau! - smo li že tako
pri koncu? V resnici je tamkaj prezebalo okrog 200 okopan-
ih, zvečine mladih, suhljatih in bledih deklet, madžarskih Židovk,
Rusinj, Čehinj, Poljakinj itd, zamen pa sem med njimi iskal Jugos-
lovanke. - Čul sem česko govorico in pristopil. Mojo radovednost
je utešila tovarišica iz Podkarpatske Rusije, ki mi je pripove-
dovala o trpljenju v ženskem taborišču v Oswieczyemu, odkoder je
bil transport dospel.

32.000 pripornic v enem oddelku

Ogromno taborišče v Oswieczyemu je imelo dva moška oddelka,
B in D, in dva pddelka za žensko, oddelek A, v katerem so bile sta-
rejše, in oddelek C za dekleta in mlajše žene. Samo v slednjem je
bilo 32.000 pripornic raznih narodnosti, med njimi mnogo Jugoslo-
vank. Tamkajšnja prehrana je bila slična naši v Dachau, bila je
torej povsem nedovoljna in zvečine neužitna. Pripornice so spa-
le v barakah na golih deskah in tako tesno druga poleg druge, da
so se zbudile vse, čim se je v isti vrsti le ena njih obrnila. Ob
1/2 3. so vstajale, od 3. do 9. so stale na jutrnjem, od 16. do 20. pa
na večernem apelu, v vsakem vremenu. Bolezen jih od tega ni opra-
vilevala, celo s povišano pri vročini 40 stopinj so morale, muče-
nice, v dežju, snegu, viharju in pripeki mirno stati na apelu 10
ur na dan. Mnoge, ki so se onemogle zgrudile, so morale sosede pri-
držati na nogah do konca apela, če pa se nesrečnice, kljub pomoči
tovarišic niso mogle vzdržati pokonci, jih niso pošiljali v revir,
marveč nazaj v barake. Če je le ena od njih na apelu slučajno manj-
kala, je morala za kazen na apelu po eno, dve in tudi tri ure kle-
čati vseh 32.000 pripornic. Toda vse to trpinčenje sadistov še
ni zadostovalo. Sli so in postavili za 32.000 pripornic samo eno
stranišče, na katero so jih puščali samo trikrat dnevno, pred ju-
trnjim in večernim apalom in pred spanjem. Kadar je med njimi za-
vladała epidemija driske, je ta nedostatek pritiral mnoge bolnice
vprav v blaznost. Svojo skrb za higieno so ti "kulturonošci" poka-
zali tudi s tem, da so za vseh 32.000 pripornic postavili samo dve
kopalnici, pa še od teh je bila ena stalno nerabna. Blokovne sta-
rešinke so bile Slovakinje, ponajveč pa Poljakinje, ki so svoje to-
varišice šikanirale na vsakem koraku in jih ob sleherni priliki
neupravičene zlostavljale in pretepale. Pri tem so uživale vso
zaslombo s strani žena SS, raznih "blokfirenk", "raportfirenk" itd,

samih miadih, skrajno okrutnih in domišljavih žena in de-
let od 20 do 30 let v uniformi žena SS z revolverjem za
pasom. Te so neomejeno imele v rokah usodo vseh 32.000 pri-
pornic ter so streljale nanje za vsak najmanjši discipli-
ninski prestopok.

Tragedije ob električni žici

Okrog obsežnega taborišča in med posameznimi oddelki
je bila napeljana žica, nabita z električnim tokom visoke
napetosti, izza katere pripornicam z obeh sosednih oddel-
kov sestajanje ni bilo dopustno. Zgodilo se je, da je hčer-
ka zvedela, da je tudi njena mati v sosednem oddelku. Po ne-
kaj dneh ji je uspelo, da se z njo izza žice tajno sesta-
ne, kar je znenada pridrvela ženska SS ter v histeričnem
besu pahnila 16 letno dekletce na električno žico. Ko je
nesrečna mati zrla pred seboj v hipu zgrinelo telo svo-
je hčerke - edinke, se je z obupnim krikom pognala na elek-
trično žico in omahnila v smrt... Z obeh strani smrtonos-
no nabite žice jo morale obležati dvoje mrtvih teles -
matere in hčerko, samo ker sta hoteli po dolgotrajni ločit-
vi pozdraviti za nekaj bežnih trenutkov. - Ob neki drugi
priliki je ženska SS v svoji poživljenosti pred očmi ma-
tere ustrelila njeno 18 letno hčerko. Dekle se je zgrudilo
s prevrtano lobanjo, mater je onkraj žice pri pogledu na
mrtvo, okrvavljeno hčerko od žalosti zadela kap... Takih in
sličnih tragičnih primerov zloglasnega nacističnega zver-
stva in popolno moralno propalosti je bilo v Oswieczyemu
nešteto. Zaradi raznih bolezni, zlasti driske in pegavca
ter splošne oslabelosti, je umrljivost v zadnjem času še
prav posebno naraščala. Še huje v tem pogledu pa je bilo
v sosednem oddelku A za starejše žene, kjer so iztrpinče-
no matere pri neznosnih razmerah umirale v grozotnem šte-
vilu. Kakor v nešteti drugih nemških koncentracijskih ta-
boriščih, so se tu v Oswieczyemu odigralo številne pre-
tresljive tragedije, po svoji nepopisni okrutnosti edin-
stvene v zgodovini človeštva.

Izza vogala se je iznenada pojavil naš "Lagerältes-
ter", naglo sem se poslovil od prijazne pripovedovalke in
njenih tovarišic. Policijski psi so žalostno zavijali v
zvezdnato noč, grmanje topov pa je bilo šlišati vse bliže
in bliže... a, br-r.

Kazen se jim bliža. - Razni nacistični prvaki, ki so že v
rokah zaveznikov, bodo kmalu občutili vso težo obtožb za
njihova grozodejstva in preganjanja evropskih narodov.
Sovjetska zveza zahteva prvenstveno Alfreda Rosenberga in
Göringa, da obratuna z njima. Guverner Nizozemske, Seis-
inquant je bil prepeljan v London, kjer se bo pričela pre-
iskava proti njemu. V Parizu so zaprli takoj po prihodu
kar na postaji bivšega ministra v Lovalevem ministrstvu,
de Brinona; njegovega šefa pa tudi čaka kazenski sodnik.
Dalje so pripeljali od nekod iz skrivališča volškega mufi-
tija jeruzalemskega, ki je med vojno ves čas motil dobre
odnošaje med Arabci in zavezniki s pomočjo nemškega ra-
dia. Zdaj se nahaja v Parizu in bo oddan angleškimi oblas-
tem. Tudi znani italijanski major Mario Caritta se že naha-
ja v rokah pravice, da bo seznanil preiskovalno sodnike,
kaj je vse počel po Italiji z antifašisti. - Toda na vrsto
bodo prišli prav vsi, razen onih, ki so si sodili že sami.

PONESREČENA REPORTAŽA IZ "WILDPARKA"

Wildpark je odprti. Od ust do ust je šla vesela novica. Meni jo je povedal prijatelj med kosilom. Naglo sem pojedel - kar sem zelo lahko opravil - in odšel. Kakor otrok sem se veselil: prvič na sprohod, na pravi sprohod, izven taborišča, med zelenje!

Naglo sem stopal mimo pustih blokov in zavil v vrtnarijo. Po črni, razmočeni poti sem šel mimo gradic - in spreletelo me je: "Kaj je neki z mojim vrtom doma?" Bedasta misel! Kaj hočeš z domom, saj ga nimaš več, saj so zaprli in odvlekli tebe in ženo, vse zaplonili in odpeljali, nekdo drug je zdaj v tvojem domu!

Prišel sem do novega lesenega mostu čez jarek, ki obdaja taborišče, in zavil skozi vrata - v park.

Ustavil sem se in skušal zajeti z enim pogledom sliko pred sabo. Pred menoj je z gruščom posuta pot, ki vodi naravnost naprej, ob tej ravni poti na levo lesen plot, za njim potok - struga je po današnjem deževju polna - za potokom sivi zid, ki omejuje park, na njem bodeča žica - in vse to toče naravnost naprej, v eno smer, šolski primer perspektive, ki veže oko. In na desni? Kako čudno, nemirno je vse: sveža zelena trata, smreko, ki raste v skupinah - že stara drevesa in še mlada, pritlična, na vseh pa na koncih vej svetlozelena šopi, mlade, mehke iglice, med vsem pa se vijejo poti in stezice. No morem si tega urediti! Čči niso več vajene gledati svobodno rasti - saj so bili za nas naravnost tisti topoli, ki so v vojaškem redu in simetrično posajeni pred črni ob taboriščni ulici.

No, ne zarjdem se še. Počasi se bo oko navadilo svobodno razgibari naravi, počasi! In kot star pripornik stopam po ravni poti ob potoku. Venomer mi oko uhaja na levo - k plotu, potoku, sivemu zidu. Ali sem res že tako ujet v ta zid, da hodim ob njem in si noga ne upa stopiti drugam? Večkrat pogledam na desno in se ustavljam ob podrobnostih: glej, mlada smreka, tam tri vitke breze, vse sveže in mlade, tu, tik ob poti, zlatica s povešeno glavo - dež ji je upognil stebelce - pa se že spot oko vrača v nousestljeno perspektivo sivga zidu. Preko njega zagledam skupino starih smrek - za njimi je zloglasni kronatorij.

Tako stopam počasi in sô bližam drugemu mostu. Na njem je ameriški vojak na straži. Cim ne zagleda, se obrne proti meni, nekaj zakliče ter pri tem maha z roko. Krotnja je lahko razumljiva: hoče, da se obrnem in grem nazaj. Pretvarjam se, kakor da ga ne razumem in grem naprej proti njemu. Tedaj stopi proti meni in naperi puško. Zasmejim se mu, prišel sem že nekaj metrov pred njega. Zberem vso svoje bore znanje angleščine ter ga vprašam, zakaj naj se vrnem.

"Prepovedano je tu hoditi!"

"Povedali so nam, da ni prepovedano, zato smo prišli!"

"Sodaj je prepovedano!"

"Zakaj?"

Vojak zmaja z rameni. Tudi jaz zmajem z rameni, se obrnem in grem nazaj, po isti dolgi ravni poti, po kateri sem prišel. Obrnem se: iz vseh delov parka se zbira žalostna procesija iz raja izgnanih. Oke mi ni več uhajalo proti parku, ves čas sem gledal sivi zid, ki me je spremljal po vsej poti in me spremlja povsod. Komaj si skušal spet gledati trato in gozd in cvetovo, črni pogled nazaj v sive barake! Komaj si skušal svobodno zadihati, nazaj v zatohlo izko! Freestane ti samo še eno: upanje na povratek v našo zemljo, kjer boš povsod svobodno hodil, kjer je vsak kotiček park in to brez sivih zidov!

E.S.

SPREJEM V "REVIR"

Dasi sem dospel v Dachau šolo na začetku marca, sem vendar doživel v teh par tednih tako gorje, da si ga ne bi bil mogel predstaviti v najbujnejši fantaziji. Vem, da to ni niti senca tega, kar so doživeli in pretrpeli stari tovariši. Zato jih zaradi prestanih grozot v resnici občudujem in z njimi sočustvujem. Toda tudi moje kratko doživetje se more primerjati le s fantastičnimi slikami Doreja v Dantejevi "Nebeški Komediji".

Na Veliko noč so nam pobrali vso obleko in perilo ter nas nagnali v kopalnico. Bilo nas je nad 1000. Ves čas je bilo le vpitje "auf, auf, los, los!" in ob izhodu iz kopalnice so se zbiralke skopane gruce, čakajoče na izhod. Naenkrat sta se od nekod pojavila dva "kapa" in začela z debolimi jermenimi ploskati po nagih telesih, da so se kar delale progo. Bilo je ploskanje, kot da bi kdo z loparjem pokal po vodi. Nato so nas nagnali preko ceste k baraki, kjer smo dobili raztrgane odeje ter po polurnem čakanju na mrzlem močnem vetru odčepotali na blok 24. Tam smo ležali vso noč nagi, obleka je prišla dezinficirana šole naslednje jutro, ko je vsa baraka kašljala po predpisu.

Dne 18. aprila sem šel v revir. Prišel sem v dezinfekcijsko kopalnico. Bilo nas je okrog 80 kandidatov na majhnem prostoru 4 krat 6 m. Bili smo seveda popolnoma goli. Stirje brivci so izvršili svoj rateljski posel in so nas obrili po vsem telesu. Čakali smo vsaj dve uri v mrzlem prostoru. Britje je bilo "zarimivo": obriti smo morali biti vsi, tudi umirajoči. Med nami je bilo namreč 6 bolnikov, ki so že skoraj brezgibni ležali na golem cementu. Toda ker so bili določeni za revir, se je morala tudi na njih izvršiti sprejemna procedura. Brivci žid jih je namazal z lizolcivim milom ter jih obračal in premetaval po tleh, ko vroče, napol napolnjene s suhimi poleni - bili so samo okostnjaki, da je kar šklopotalo. Nato so prhe spustili na nas. Pod prhami so ležali vznaki 4 popolnoma onemogli. Prha je škropila v močnih curkih, da smo se pazljivo umikali vroči vodi. Toda oni stirje še niso mogli umakniti, vroča soparna voda jim je bila v obraz in jim masila usta in nosove. Enega sem hotel odmakniti iz te plohe, toda kopalščnik me je surovo odrinil. Tako sta se že pri tem kopanju dva reveža zadušila v vodi in so ju odnesli mrtva, dočim sta ostaja dva umrla na 15. bloku po 2 urah.

Že na 24. in pozneje na 22. bloku sem doživel velike surovosti, toda ta ob sprejemu v revir me je pretresla tako, da od groze nisem mogel zatisniti očesa vso noč. Tako surovost in brezskrbnost je mogel iztuhitati le fašizem, ki je imel za profesorje zverinstva - samo hudice....

U OKOLINI HAMBURGA, saveznici su zatekli oko 100.000 stranih radnika, koji su živeli pod užasnim okolnostima, po stanovima bez vode i higijenskih uredjaja, na pola goli, umirući od gladi. Savezničke vojne vlasti naredile su opštini grada, da se pobrine za čišćenje njihovih stanova, njihovo odelo i ishranu. Engleski zapovednik dao je zapleniti i predati im osam miliona cigareta.

BERLIN NE PO VEĆ PRESTOLNICA. Nemško područje se namjerava najprej razdeliti v rusko, angleško, ameriško in francoske območje, upravo pa decentralizirati in v podrobnosti prepustiti nemškim uradnikom pod nadzorstvom zavezniških upravnih komisij. Anglija bi dobila v upravljanje del Renske dožole, Hamburg s široko okolico in pokrajino Schleswig-Holstein. Že sedaj se imenujejo višji nemški uradniki za župane; izbira pade seve samo na one, ki so ohranili svoj ščit tudi za časa nacističnega režima čist. Stroške za zasedbene oblasti in zavezniške vojske bodo nosili Nemci in jih morali kriti iz državnih davkov.